

*Luften står stilla över mossen, det är varmt och torven torkar.
En traktor med frästorvvagn drar upp ett moln av rött damm
bakom sig. Ljudet från traktorn hörs över nejden.*

Familjen på Krusbomossen

Bakom ratten sitter Linda Olsson. Med lätta gracila rörelser får hon de stora maskinerna dit hon vill, de står i skarp kontrast till hennes spåda gestalt. När huldran inte kan dansa på myren längre får hon stränglägga torv istället.

Trögt komma igång

Ägare till torvtäkten är hennes far, Olle Olsson. Han bryter sedan femton år tillbaka torv i Krusbo utanför Ljusdal.

– Innan dess hade jag jordbruk och körde lastbil, berättar

Olle Olsson. Gårdens läge inne i Hälsingeskogarna är inget vidare för ett jordbruk idag.

Han hade hört sägas att torvbrytning var lönande och hade en myr stor som 130 fotbollsplaner, 80 hektar, utanför köksfönstret.

Olle Olsson sökte tillstånd att få skörda myren, han fick avslag men överklagade. Först sedan Stormyran vandrat långt upp bland rättsinstanserna och Olle Olsson kommit i TV kunde den gamla myren förberedas för torvskörd.

Nu är dotterns häst vad som återstår av kreatur på gården och det enda som håller skogen borta från knutarna.

Driftsstörningar

Det nya företaget var ett vågspel för familjen Olsson. Erfarenheten från torvskörd var noll. Dyra lån och höga driftskostnader gjorde också de första åren kärva. Svärsonen Pierre Olsson berättar att de i början försökte dra ner kostnaderna genom att köpa be-

Stycketorv skruvas upp som korvar ur marken lagom torr så att den torkar fort, men inte för torr, då går skruven för tungt.

gagnade maskiner, maskiner som gick sönder i ett och stoppade driften, samtidigt som de blev dyra att reparera. Sedan dess har de köpt nya traktorer med garanti och det har varit räddningen.

– Nu är det bra folk som jobbar här, folk som är rädda om grejerna. Nu smörjer sig verksamheten ganska bra, menar Pierre Olsson.

Fem km/tim

Livet på torvtäkten masar sig fram i fem kilometer i timmen. Först plogas det översta frästorvslagret ihop i strängar så att frästorvsvagnen kan hämta den.

Ju torrare väder desto bättre frästorv men också skitigare arbetare. Torvdammet kryper in i traktorhytten och färgar kläder och kropp röda. Musik från radion

Olle Olsson förvandlade sin gamla myr för effektiv torvskörd

Stycketorven bärgas.

överröstar motorbullret.

– En del lyssnar på bokband när de kör, men det söver mig, säger Pierre Olsson. Vilsamheten vid ratten avbryts då och då av trädstammar som fastnat i torv-vagnen. Myren konserverar träden bra och det är gott om rötter och tjärstockar i marken.

Familjeföretag

Torvbrytningen i Krusbo sysselsätter sommartid sex personer. Företaget är ett riktigt familjeföretag, alla anställda är ur släkt och vänkretsen. Några av jobbarna har jordbruk, andra stämplar under vintern. Vid högrtryck på

brytningen kommer två bönder till med sina traktorer och kör. Traktorena går i tresift per dygn, helg såväl som vardag, så länge det är väder.

– Jag får vara ledig på vintern i stället säger Pierre Olsson som själv stämplar under vintern. Då bor han i lägenhet nere i Ljusdals samhälle, men när det är dags för torvskörd övernattar han hos svärfar – arbetsgivare och hyresvärd i samma person.

Idag har han haft morgonskiftet, från klockan sex till två. När han är färdig avlöser flickvännen Linda Olsson som kör till tio på kvällen.

Pierre Olsson kör traktor hos svärfar.

Värmeverken backar
Torven skördas både som stycke- och frästorv.

Frästorven körs till Sveg där HMAB gör briketter av den, briketterna eldas i Uppsala.

Frästorven kan Olle Olsson sälja mer än han har, men däremot efterfrågar Ljusdals värmeverk tyvärr allt mindre stycketorv.

Svårt framöver

– Avgifterna på utsläpp gör att värmeverken blir allt mindre in-

tresserade av torv, säger Olle Olsson.

Olle Olsson tror att det kommer vara svårt att få koncession för framtida torvskörd, och själv har han inga planer på fortsättning inom branschen;

– Jag är ju inte purung längre, som han säger.

Fadern dammar iväg på fyrhjulningen med dottern bakom sig. En röd svans visar vart de far.

Av Petter Palmgren, text & bild

Efter avslutad torvskörd

Sidskogen är en hälsingsk stor myr. Nu är den i bruk för torvskörd och ser ut som en jätteåker, stor som nittio fotbollsplaner. Om tio år ska delar av Sidskogens myr bli sjö. Då har ett lager av två meter biologiskt material skördats.

– Vi avser därefter att gräva ut ett par meter till så att vi får en 3–4 meter djup sjö, berättar Berndt Eriksson på Råsjö Torv, företaget som driver torvskörden i Sidskogen. Små holmar i sjön ska ge ge fåglar skyddade häckningsplatser – man hoppas på ett fint viltvatten.

Ny miljö skapas

När en torvskörd avslutas är torvföretaget ansvarigt för att området görs iordning. Det betyder inte att myren återställs, utan att man kan istället skapa en helt ny

Berndt Eriksson på Råsjö Torv som vid Sidskogen på sikt skapar ett efterlängtat viltvatten.

miljö. Beslutet görs i samarbete med länsstyrelsen och avsikten är att förbättra förekomsten av bristbiotoper i ett naturområde.

Sjöar och viltvatten

En torvskörd drivs oftast i cirka

20 år. I Hälsingland liksom på många andra håll i landet öppnades många myrar i början på 80-talet. De flesta av dessa kommer att planteras med skog, vilket har bäst ekonomi. Andra marker blir sjöar och viltvatten.

– Torvbruk innebär att människan omvandlar naturen, men vi förstör den inte, säger Berndt Eriksson. Han jämför med skogs- och jordbruk som har skapat biotoper som vi tycker är "naturliga".

Höga naturvärden

Naturvärden har en avvaktande inställning till torvbrytning.

– Myrmarkerna är våra sista orörda områden i skogen. Liksom fjällen har de sparats då de inte varit ekonomiskt intressanta.

Många myrar har därför väldigt höga naturvärden, menar

Klas Hjelm biträdande naturvårdschef på Naturskyddsföreningen. Men han tillägger att skörd i dagens skala är acceptabel så länge man låter naturhänsyn påverka så bra som idag.

Skogsdikning ett hot

Våtmarker är nyckelbiotoper för många växter och djur och motverkar även övergödning. Forskare har listat 70 "nyttiga" funktioner hos våtmarker.

I södra Sverige har 90 procent försvunnit i första hand genom skogsdikning.

Ett alternativ i områden med underskott av våtmarker är därför att efter avslutad torvskörd åter låta mossen växa till. Därmed har man föryngrat mossen och återskapat en myr med växtkraft.

Av Petter Palmgren, text & bild